

Његослав Јовић, МА¹

АКАДЕМИК ПРОФ. ДР ВИТОМИР ПОПОВИЋ
АРБИТРАЖА ЗА ОБЛАСТ БРЧКО СПОР ИЛИ ФАРСА
СТОЉЕЋА

*(Академија наука и умјетности Републике
Српске, Бања Лука, 2018, стр. 1008)*

У другој половини 2018. године изашла је из штампе дуго очекивана монографија „Арбитража за област Брчко - Спор или фарса стољећа“ аутора академика проф. др Витомира Поповића која даје увид у комплетан историјски ток овог арбитражног поступка, од његовог покретања до повлачења из арбитраже академика Поповића, као арбитра.

Академик проф. др Витомир Поповић рођен је 1956. године у Бистрици код Бање Луке. Дипломирао је на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци 1980. године, гдје је уједно и магистрирао 1989. године. Докторирао је на Правном факултету Универзитета у Београду 1991. године. У звање доцента је изабран 1994. године, ванредног професора 1999. године, а редовног професора 2003. године на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци на предмету Међународно трговинско право, гдје и данас ради. Предавао је или још увијек предаје на Економском факултету и Факултету безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, Природно-математичком факултету Универзитета у Бањој Луци, Економском факултету спољне трговине у Бијељини, Факултету пословне економије Универзитета у Источном Сарајеву, Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву, Високој школи унутрашњих послова у Бањој Луци, Вишој школи спољне трговине у Бијељини, Факултету за туризам и хотелијерство у Требињу и на Факултету за производњу и менаџмент Универзитета у Источном Сарајеву. Обављао је бројне јавне функције. Био је, између осталог, судија и предсједник Основног суда у Бањој Луци, потпредсједник Владе РС за унутрашњу политику, судија и потпредсједник Уставног суда БиХ, Омбудсман за људска права БиХ, декан Правног факултета Универзитета у Бањој Луци. Објавио је три монографије, два уџбеника и двије књиге, као и више од стотину научних и стручних радова.

¹ Виши асистент на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци njegoslav.jovic@pf.unibl.org

Монографија „Арбитража за област Брчко – Спор или фарса стољећа“ је поред Предговора (стр. 9-11) и Увода (стр. 13-18), подјељена на једанаест глава, а послје њих се налазе Рецензија академика проф. др Рајка Кузмановића (стр. 963-965), Рецензија академика проф. др Слободана Перовића (стр. 966-970), Карте и приједлози рјешења мировних конференција (стр. 971-1004) и О аутору (стр. 1005-1008).

У првој глави монографије (стр. 19-43), насловљеној „Претходне напомене“ аутор појашњава зашто је дао овој монографији поднаслов „Спор или фарса стољећа“. Према закључку аутора ток и трајање арбитражног поступка далеко одударају од оног што су уговорне стране, Република Српска и Федерација БиХ, сходно члану V Споразума о разграничењу и односним питањима договориле у Дејтону. Ове непринципјелности и одударања према аутору воде закључку да би се овај спор више могао назвати „фарсом“ а не „спором“ стољећа. Аутор даље појашњава зашто се на систематизацију материје и писање ове књиге чекало више од 22 године, које су специфичности ове арбитраже у односу на друге арбитраже које су се бавиле територијалним споровима, који је значај ове арбитраже за будућност и опстанак Републике Српске, да ли је требало да као арбитар у овом спору другачије поступа, који је одабрани метод у систематизацији грађе и писању књиге, зашто се повукао из Арбитраже послје двадесет двије године рада, да ли овакав начин одлучивања у Арбитражи и вођења овог поступка може бити у функцији даљег развоја међународног арбитражног права и шта је то што би требало да представља понашање Републике Српске у даљој имплементацији ове арбитражне одлуке.

У другој глави монографије (стр. 45-110), насловљеној „Претходни арбитражни поступак“ аутор појашњава ток претходног арбитражног поступка. Правни оквир за ову арбитражу представљао је Споразум о граничној линији између ентитета и односним питањима као Анекс 2 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини. Овај споразум је усаглашен на међународној мировној конференцији одржаној од 1. до 21. новембра 1995. године у ваздухопловној бази Рајт Патерсон у Дејтону, држава Охајо у САД-у, а потписан је 14. децембра 1995. године у Паризу. Народна скупштина Републике Српске је на сједници одржаној 14. јуна 1996. године донијела одлуку да се за представника Републике Српске у арбитражи именује доц. др Витомир Поповић, а за заступника доц. др Радомир Лукић. Федерација БиХ је за свог представника именовала проф. др Ђазима Садиковића. За трећег пресједавајућег арбитра, Карл Билт у име Канцеларије високог представника за Босну и Херцеговину је вршио притисак да именовани арбитра Републике Српске и Федерације

БиХ именују Робертса Б. Овена. Аутор је у монографији детаљно описао избор трећег пресједавајућег арбитра. Међународна заједница је извршила огроман притисак на именованог арбитра Републике Српске, чак и преко домаћих политичара, али именовани арбитар је вјешто избјегавао постављену „замку“ ослањајући се на своје дотадашње искуство и правну струку. У овом дијелу монографије аутор је објавио читав низ новинских чланака из тог времена у којима су значајне политичке личности износиле своје ставове о арбитражи за област Брчко.

У трећој глави монографије (стр. 111-214), насловљеној „Припреме Републике Српске за арбитражу“ аутор анализира извјештаје и мишљења експертских група. Стратегија арбитражног тима Републике Српске била је да се одгађа улазак у Арбитражу и на тај начин онемогући конституисање Арбитражног вијећа, тј. да се развлачи овај арбитражни поступак у свим његовим фазама. Крајњи циљ је био да се не донесе арбитражна одлука у року од годину дана како је било предвиђено чланом V тачка 5 Споразума о граничној линији између ентитета и односним питањима, што је давало могућност задржавања фактичког стања, а што је био крајњи циљ Републике Српске. Правни тим се, међутим, озбиљно припремао за Арбитражу. Формиране су посебне експертске групе за правну, економску, геодетско-географско-демографску, историјску, политичку и друге области. У овим експертским групама радили су најистакнутији стручњаци из Републике Српске и СР Југославије. У овом дијелу монографије приказани су комплетни експертски извјештаји ових експертских група.

У четвртој глави монографије (стр. 215-351), насловљеној „Арбитража у Риму“ аутор анализира почетак рада Арбитраже, саслушање свједока, свједоке Федерације БиХ, испитивање свједока Републике Српске, завршне ријечи Страна, слобода кретања и слобода повратка. И овај дио монографије попраћен је бројним исјечцима новинских чланака и фотографија из тог времена.

У петој глави монографије (стр. 353-498), насловљеној „Арбитража у Вашингтону“ аутор анализира наставак римске арбитраже. У овом дијелу монографије анализирани су припреме за почетак Арбитраже, сједница Арбитражног трибунала, наставак рада са адвокатима, наставак Арбитраже, рад са адвокатима, састанак на Палама, састанак у Бањој Луци и састанак у Брчком. У овој глави аутор посебно анализира Арбитражу у Вашингтону, односно наставак засједања, наставак рада са арбитражним тимом Републике Српске и наставак рада Арбитражног трибунала. У овом дијелу монографије аутор је објавио и арбитражну одлуку коју је 14. фебруара 1997. године донио и објавио Робертс Б. Овен, пресједавајући

арбитар. Ову одлуку нису потписали арбитар Витомир Поповић и арбитар Назим Садиковић.

У шестој глави монографије (стр. 499-612), насловљеној „Активности послје доношења арбитражне одлуке у Вашингтону“ аутор анализира састанке на Палама, састанак у Брчком, конференцију у Бечу, састанак у Београду, сједницу на Палама, састанак у Београду, имплементацију арбитражне одлуке, конституисање мултиетичке власти и повратак избјеглих и расељених лица. Овај дио монографије обилује бројним документима а посебно Канцеларије високог представника за БиХ.

У седмој глави монографије (стр. 613-669), насловљеној „Арбитража у Бечу“ аутор анализира припреме које су услиједиле по објављивању Условне одлуке од 14. фебруара 1997. године, за предстојећу арбитражу која је требала да буде одржана у периоду од годину дана. Поред арбитра Витомира Поповића у овом поступку учествовале су и раније изабране адвокатске канцеларије и консултанци. Акцент је био посвећен имплементацији арбитражне одлуке од 14. фебруара 1997. године кроз праћење примјене налога које је издавао супервизор Фаранд са својим сарадницима. У овој глави аутор такође анализира састанак на Палама, састанак у Брчком, припрему сједница Арбитраже у Бечу, састанак на Палама, састанак у Брчком, састанак у Бијељини, састанак у Сарајеву, састанак на Палама, излазак проф. др Радомира Лукића из Арбитраже, сједницу на Палама, сједницу Владе Републике Српске од 23. јануара 1998. године, састанак у Бањој Луци, састанак у Брчком од 26. јануара 1998. године, састанак у Брчком од 29. јануара 1998. године, састанак у Бањој Луци од 30. јануара 1998. године, састанак у Бањој Луци од 1. фебруара 1998. године, Арбитражу у Бечу, састанак у Београду, састанак у Бањој Луци, састанак у Сарајеву и објављивање арбитражне одлуке, те сједницу Владе Републике Српске од 15. марта 1998. године. У овом дијелу монографије објављена је Допунска одлука од 15. марта 1998. године коју је опет донио сам пресједавајући арбитар Робертс Б. Овен. И ову Допунску одлуку је потписао само пресједавајући арбитар Робертс Б. Овен, а арбитра Поповић и Садиковић нису.

У осмој глави монографије (стр. 671-819), насловљеној „Арбитража у Бечу“ аутор анализира Арбитражу у Бечу од 8. до 17. фебруара 1999. године. Доношењем Допунске арбитражне одлуке од 15. марта 1998. године Република Српска и њен правни тим су се наставили припремати за предстојећи арбитражни процес у коме ће бити донесена Коначна арбитражна одлука. У овом дијелу аутор анализира почетак рада Арбитраже у којем је пресједавајући арбитар објавио претходна правила и програм рада. У

овом дијелу поступка испитани су свједоци, представници међународне заједнице. Арбитражни трибунал је наставио са радом 12. фебруара 1999. године, па је након завршетка рада Трибунала пресједавајући арбитар, дана 5. марта 1999. године донио и објавио Коначну одлуку. Поред текста Коначне одлуке од 5. марта 1999. године коју је донио пресједавајући арбитар, Витомир Поповић као арбитар Републике Српске је дао свој приједлог Одлуке који је такође објављен у овом дијелу монографије. Објављене су и реакције медија и јавности на објављену арбитражну одлуку као и Издвојено мишљење о неслагању арбитра проф. др Витомира Поповића са арбитражном одлуком пресједавајућег арбитра од 4. марта 1999. године, од 11. марта 1999. године.

У деветој глави монографије (стр. 821-912), насловљеној „Арбитража у Лондону“ аутор анализира поступак који је Педи Ешдаун, високи представник у БиХ покренуо за додатним тумачењем Коначне арбитражне одлуке. Проблем је настао када се поставило питање о преносу надлежности са Брчко Дистрикта, као посебне јединице локалне самоуправе, на ниво заједничких институција Босне и Херцеговине, првенствено у односу на индиректно опорезивање, али и на друге надлежности. Након завршетка засједања Арбитражног трибунала у Лондону 13. и 14. јуна 2005. године, поступак је настављен тако што су све стране, међусобно једна другој, у складу са закључком Трибунала, доставиле и размјењивале писмене поднеске везане за предметни спор. Арбитража је завршена тако што су надлежни органи Републике Српске, Федерације БиХ и БиХ споразумно регулисали сва питања у вези са расподјелом прихода од индиректних пореза у Брчко Дистрикту, као посебној јединици локалне самоуправе. Лондонска арбитража за област Брчко је завршена без доношења било какве одлуке Арбитражног трибунала.

У десетој глави монографије (стр. 913-952), насловљеној „Повлачење из арбитраже“ аутор образлаже разлоге за повлачење из Арбитраже. У овом дијелу монографије аутор је објавио документе који су настали послије смрти пресједавајућег арбитра Робертса Б. Овена 11. марта 2016. године. Документи су настали у поступку именовања новог пресједавајућег арбитра којег треба да именује предсједник Међународног суда правде. На крају ове главе налази се Обавијест о повлачењу из Арбитраже за област Брчко.

У једанаестој глави монографије (стр. 953-962), насловљеној „Закључна разматрања“ аутор је сумирао закључке који произилазе из претходних дијелова ове монографије.

Послије једанаесте главе налазе се Рецензије академика проф. др Рајка Кузмановића предсједника Академије наука и умјетности Републике Српске

(стр. 963-965) и академика проф. др Слободана Перовића (стр. 966-970) који је, нажалост, у међувремену преминуо.

Прилози ове монографије су и Карте и приједлози рјешења мировних конференција (стр. 971-1004).

На крају монографије се налазе кратки биографски подаци О аутору (стр. 1005-1008).

Монографија „Арбитража за област Брчко – Спор или фасра стољећа“ аутора академика проф. др Витомира Поповића је изузетно значајно научно-историјско-документарно дјело од посебног значаја за Републику Српску. Грађа коју је аутор прикупио, систематизовао и анализирао у овој монографији ће помоћи многим домаћим и страним правницима у бољем разумијевању итекако сложене државне структуре Босне и Херцеговине. Ово дјело има посебног значаја и за развој међународног арбитражног права јер је итекако специфично и одудара од класичних арбитражних поступака и представља својеврстан преседан.